

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՅԱՆ

94

ՃԵՂ ԲՈՒԱԾ

ՄԻՐՏ

ԶԱՐՈՒՀԻ ԳԱԼԵՄԲԵԱՐԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

ԹԻԼԱՏԵԼԹԻԱ

1947

89/99

2.96

19313

19313
Frymwood, T.
u/r/r.

1906
Stentylus upper

ՅԱԿՈԲ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

891.99
9

ՅՈՒՆԻՍԿՈՒՄ Է 1961 թ.

ՃԵՂ ԲՈՒԱԾ

ՄԻՐՏ

19.3.13
A 27288

ՉԱՐՈՒՀԻ ԴԱՆԵՄ ԲԵՍԱՐԵԱՆԻ ՅԱՌԱՋԱԲԱՆՈՎ

EFFICIENT PRINTING COMPANY
PHILADELPHIA, PA., U. S. A.

1947

Ճշմարիտ Ուսուցիչ, Հարազատ Ընկեր

Եւ Ազնիւ Բարեկամ

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ԺԱՄԿՈԶԵԱՆԻ

Կը նուիրեմ այս հատորիկը

Յ Ա Ռ Ա Ջ Ա Բ Ա Ն

Ներկայ հատորիկը հաւանաբար Յակոբ Գոլյումճեանի ցարգ ի լոյս տեսած բանաստեղծութեանց ամենաուժեղ ու սրտաբուխ էջերը կը ներկայացնեն :

Մինչև մօտ անցեալին անոր բանահիւսութիւնները հայրենասիրական երգեր էին, նոյնալար, մշտանոյն ինքնայայտնուներ . հազիւ զգալի ընկելով ճապոնի ալլապանութիւն մը :

Գոլյումճեանի հայրենասիրական քերթուածները, Ս . Հայաստանի մեր բանաստեղծներուն խոր ազդեցութեան ներքեւ, փոխառութեան հակումներ ցոյց կուտային . թէև ինքնատիպ ըլլալու ճիգը կը զգացուէր զանազան տողերու մէջ :

Սոյն հատորիկն ալ տակաւին չէ ազատագրուած անհաւասար արտայայտութիւններէ, հապճեպ արտադրելու, դեղուն ու եռանդուն ուժէն, որ տեղի կուտայ կրկնութիւններու :

Գերազոյն յուզումներու մասին տածուած տարփանքը, շատ բանաստեղծներու համար կը մնայ երազ միայն, առանց ներկայացնելու իրական դրդապատճառ մը, դժհացնելու համար իրենց յուզումներու ժայթքումը՝ որով կը մնան միջակութեան մէջ :

Պարագան տարբեր եղաւ սակայն հատորիս հեղինակին համար : Եկաւ օր մը, դժբախտ, ահաւոր օր մը . ուր մահը դաշունահար մահացնելու փորձ մը ըրաւ՝ սրտէն զարնելով պուէտը :

Անակընկալօրէն տապալեց զայն գետին :

Մահուան սաստկատեսիլ ուրուականը սակայն, պահիկ մը միայն կըրցաւ փոթորիկէ անոր երազներուն լուսեղէն հոյակերտ, պալատը . մըրկացող ալլապանութիւնն ընկալեցաւ, յայտնուեցաւ իրական պոէզիոյ :

Հիւանդանոցէն եւ հիւանդութեան նոպաներուն արտադրած քերթուածները իրն են . իր հոգւոյն հարազատ արձագանգները : Անոր թրուիչքի բարախուն փորձերը գտան իրենց ներշնչումներու բուն աղբիւրը ինքնարուխ :

Ասպետական արիութեամբ ու ազնուական վրէժխնդրութեամբ սպառազէն, յարձակեցաւ անողոք մահուան դէմ . զիրկ առ զիրկ կոռեցաւ անոր հետ ու ընկրկեց զայն, յաղթահարեց : Իր բանաստեղծութեանց մէջ հեզնանքով սկսաւ չափուիլ ալլապանի տեսիլքին հետ, հաւատքով ապրեցաւ, հաստատ որոշումով վայելելու՝ իր հայրենասիրական տենջանքները դրականօրէն, զանոնք ըմբռնելու խելայել տարփանքով :

Ինձ յղած նամակով մը, հեղինակը կը յայտնէ՝ թէ իր կատարեալ ապրելիւմը ժամանակի կարօտ է : Մեր հիւանդ բանաստեղծները ընդհանրապէս երգած են տաք, մեղմ շունչով զիրենք հիւժոյ վէրքերը : Դուրս

եանի «Տրտունջ» էն զատ՝ որ գլուխ դործոց մըն է ուժեղ զգացումներու պոռթկումի խորխտ ըմբոստացումովը Արարչին դէմ, անմահանալու ճակատագրուած քերթուած, Ֆիլիքսայէս քայքայեալ քերթողներուն երգերը, Դուբնան ալ մէջն ըլլալով, գործով պէտք ունեցող տկար էակներու յուզումներ են. ըլլալով հանդերձ գիւտերով, թրթուռ թեւերով, զմայլելի ներդաշնակումով եւ հմայքով առ լի բանաստեղծութիւններ: Այդ երկերը գէշաւոր, ողորումի զգայնութեամբ լեցուցած են ընթերցողին սիրտը:

Գույումճեանի համար վարդերը չեն աժգունիր, վառ գոյները չեն շարկանար, իր սնարին վրայ կախուած մահուան մանդաղին սպառնալիքէն չի սոսկար, ցաւաբէն չի ճէնք՝ չ'աղաչեր, չ'ողորբեր, այլ կը ծառանայ ուղղակի հողիէն ժայթքող, վերաւոր ու տառապող սրտի մը հօգը ու վրէժ-խնդիր արտփումներով: Եւ կ'երգէ գրեցալնորէն.

Բայց կռնակըս չէ դպած ցաւստ հողերու պարտութեան,
Ու վերստին կը յորդի հոգիս որպէս շատրո՛ւան,
Հիւլեական այս դարու, 'ւ ինքն իր ուժով ինքնաբոյժ
Սպառագէն կը նետուի, նոր մարտերու մէջ աշխոյժ . . . :

Այսպէս ուժեղ կտորներ են վախ ու խիզախութիւն, Հակրնդդիմունքիւն, Բողոք, Պայքար Սրտիս Հետ, Խոստում Հայրենիքիս եւայլն:

Այս վերջինը մանաւանդ սրտամորմոք սէր մը եւ կարօտն է հայրենիքին: Ան կը զգայ այնպէս՝ ինչպէս պիտի զգար հիւանդ մայր մը, որ իր հեռուոր զաւկի մը կարօտէն աւելի տենդահար պիտի արհամարհէր դժընդակ ցաւերուն սարսափը, երթալ նուիրուելու համար սիրական էակի մը՝ որ իր զաւակն է:

Այս քերթուածը խորհիլ կուտայ՝ թէ հայրենիքի սէրն է ու անոր միանալու հաւատքը՝ որ արի կը սրահէ հեղինակը: Արհամարհանք մահուան, հողի ապրումներու հարադատ ու կենդանի պատկերացում, յաղթական կոխել անցնելու մահուան վրայէն, ու երթալ միանալ հայրենիքին, իրեւ մէկ մասնիկը փրցուած հայրենի հողէն:

Կը մաղթենք որ կատարուի այդ տարփագին իղձը եւ բանաստեղծին ընարը, յարանուագ կենսունակութեամբ տալ մեզ գեղեցիկ տաղեր, ինչպէս են ներկայ հատորին հօգը ներշնչումներէն ոմանք՝ որ պիտի կազմեն ամենէն ազուր բաժինը իր զրականութեան եւ եթէ ժամանակը մոռացութեան ենթարկէ կարգ մը թոյլ էջեր, եւ ո՛չ մէկ կերպով պիտի կրնայ վնասել հատորիս ուժեղ տաղերուն տեւականութեան:

Նիւ Եորք

ԶԱՐՈՒՀԻ ԳԱԼԵՄԲԱՐԵԱՆ

ՍԻՐՏ ԻՄ ԻՆՉՈ՞Ւ ԼՔԵՑԻՐ

Սի՛րտ իմ ըմբոստ եւ արի, սի՛րտ իմ հզօ՛ր, մրրկայորդ,
Խռովայոյզ երիվար, Ապագայի՛ն դուռն ֆամբորդ,
Ըսե՛, ինչո՞ւ լքեցիր այս պուէտը կէս ֆամբան,
Գիտէիր քե՛՛ իր ուղին լուսեղէն էր, անվախֆան:

Ըսե՛, ինչո՞ւ ձգեցիր աստղերէն վա՛ր զինք այսպէս,
Զար ուծերու շանքեղէն ցատումներով մոխրակէզ,
Ու կոտրելով ջերմաբո՛յր մեր դաշինքը հնամենի,
Զիս ուրացար դուռն յանկարծ, դարձար ինծի քշմամի:

Գիտեմ՝ ըրի ամեն ինչ օրէնքներուդ դէմ անխալտ,
Ամե՛ն հատուած կոտրեցի իբրեւ ռազմիկ մ'ապերախտ,
Պուէտ մ'նքն իր ուժով գո՛հ, աստուածներո՛ւն համագօր,
Ինքնավստահ իր կամֆով՝ հիմայ քի՛չ մը վիրաւոր:

Ժանիֆով մը ահաւո՛ր ֆանկե՛ց սի՛րտըս ձեռք մը չա՛ր,
Հարուածն իջա՛ւ կոնակէ՛ս, գետին ինկա՛յ ես անհար,
Սի՛րտ իմ ըսիր քե՛՛ բա՛ւ է որքան արագ սուրացի՛ր,
Մրրիկներու մէջէն շե՛շտ եւ շանքերու բոցածի՛ր:

Բայց կոնակըս չէ՛ դպած ցուրտ հողերու պարտուքեան,
Ու վերստին կը յորդի՛ հոգիս որպէս շաղուա՛ն
Հիւլէական այս դարու, 'ւ ինքն իր ուժով ինքնաբոյժ,
Սպառազէն կը նետուի, նոր մարտերու մէջ աշխոյժ:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀՐԱՀԱՆԳ

Զգաստանա՛ս պիտի դուռն , ո՛չ մէկ օրօ՛ր ու երազ
Պիտի յուզեն սի՛րտդ ալ արշաւներով խօլավա՛դ ,
Զի գինովնա՛ս պիտի ա՛լ ծաղիկներո՛ւ գեղով վա՛ռ
Եթէ փոխուի պարտէզի՛ր անամպ գիշերն ալ գոհա՛ր :

Անուշ խօսքի ո՛չ մէկ վա՛րդ եւ բառերու նե՛տր սուր
Զի՛ պատճառեն պիտի քեզ ո՛չ մէկ հեշտանք ու սարսո՛ւռ ,
Պիտի մոռնա՛ս մինչեւ իսկ յուշերն , երազն անցեալին ,
Զ՛անդրադառնաս դուռն անոնց , քո՛ղ որ ձիւնի պէս հալի՛րն :

Պիտի մոռնա՛ս , ուրանա՛ս եթէ նոյնի՛սկ այցի՛ր գալ ,
Քննչամարմի՛րն Սէրը քեզ , իբրեւ թրթռուն լուսնկա՛յ ,
Խզե՛ս պիտի ամե՛ն կապ կեանքի արա՛գ վազքին հետ .
Պիտի մէջդ մի՛շտ իշխէ՛ր անդորրութիւն մ՛արփաւէ՛տ :

Ու տաղերուդ մէ՛ջն անգամ խաղաղութի՛ւն քող տիրէ՛ր -
Մուսաներդ լո՛ւռ սիրով եւ հեռուէն՝ միշտ սիրէ՛ր .
Տեսէ՛ք ինչպէ՛ս անսացի պատուէրներո՛ւն այս բոլոր ,
Ըմբոստ սիրտըս կը թնդա՛յ ահա նորէն մարտագոռ . . . :

ԽՈՍՏՈՒՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ

Պիտի ըսեն քեզ գուցէ, հայրենի՛ք իմ վեհափառ,
Թէ դարձեր է պուէտին սիրտը խոցո՛ւտ ու անկար,
Ու մոռնալո՛ւ խօսք, խոստո՛ւմ ու կեանքէն ալ յուսահա՛տ,
Քեզի երես դարձնէ՝ իբրեւ խոսքան անապա՛տ:

Իր անձնական հոգերո՛ւ պիտի տարուած մնայ լոկ,
Եւ ալ պիտի չի թրթռա՛ն իր երգերը լիաթո՛ք
Քու նո՛ր կեանքիդ շունչով յո՛րդ, առօրեայի՛դ արեւով,
Խզէ՛ պիտի ամե՛ն կապ քու հոգիիդ հետ՝ խոռով:

Եթէ փորձէ մինչեւ իսկ հաւատարի՛ւմ մնալ յա՛ր
Գաղափարիդ քո վսե՛ւմ, պիտի մնայ տրտմալա՛ր
Իր քնարը փշրուա՛ծ, քանզի անգո՛ր է սիրտն իր . . .
Ձի հաւատա՛ս սիրաշունչ, Սովետակա՛ն իմ երկիր:

Ձի հաւատաս հայրենի՛ք ո՛չ մէկ խօսքի անիրա՛ւ.
Հագա՛ր կտոր ալ ըլլայ սիրտըս գիտցի՛ր որ անբա՛ւ
Կը բարախէ քո սիրո՛ւ ու կը պահէ՛ գայն կենդա՛ն
Քու արփաւէ՛տ սէրըդ լոկ, արեւաշո՛ղ Հայաստա՛ն:

ՊԱՅՔԱՐ ՍՐՏԻՍ ՀԵՏ

Քենոտած եմ քեզի դէմ, սի՛րտ իմ աւե՛ր, մոխրակո՛յտ,
Խրո՛խս սի՛րտ իմ երբեմնի, հիմա աննա՛ր ու անփո՛յք,
Բաբախումիդ անծանօթ՝ ես դարձեր եմ քե՛զ օտար,
Ու չի խօսիր ուրիշ-մի ինձ, հիմա քեքեւ տրամալա՛ր:

Մըրիկներու վա՛րժ էի, սի՛րտ իմ դուն լաւ գիտէիք,
Ու երգերու խանդարո՛րք, պայքարներու կարմրածիր,
Արիւնեկ՝ չի վախցայ, անգոսնեցի՛ մահն անգամ
Իյնալէս վերջ մինչե՛ւ իսկ եւ շնչասպա՛ռ, ուժաճա՛ւ:

Ըսի՛ր հետըս մաճառիս պիտ' մինչեւ վե՛րջ, անխըռով,
Հայք-այքելով ի՛նձ արիւն եւ ամրակամ ո՛ւժ, կորով,
Տեղի տուի՛ր սակայն դո՛ւն իբրեւ երկչոտ մի մանուկ,
Ոգիներէն դողացո՛ղ, շուճէն վախցող խուսափո՛ւկ:

Զի տոկացի՛ր իմ անծի՛ր երագներուս խե՛նք վազփին,
Արշաւներուս մոգական, քոի՛չփներո՛ւս սլացփին,
Պիտի երբե՛ք չ'նեքեմ քեզի սի՛րտ իմ դաւանան,
Նոր կ'սկսի անգիջո՛ղ իմ պայքարըս անվախնան:

ԲՈՂՈՔ

Չ'դիմացա՛ր, ուրեմն, ո՛ր վ սիրտ տկա՛ր ու երե՛ր,
Կեանքի վսե՛մ խոյանքին՝ արեւներով ծանրաբեռն,
Չ'դիմացա՛ր մինչեւ իսկ, սիրոյ փաղցրի՛կ հարուածին,
Աւե՛նն ձայնէ դողացիր իբրեւ մանո՛ւկ նորածին:

Քեզ կ'ուրանամ սի՛րտ երկչոտ, մասս չ'եղա՛ր դուռ երբե՛ք,
Հերոսական երգերուս պոռքկո՛ւմն անգա՛մ բոցաշէլ
Քեզ պատմառեց սարսո՛ւռ, վա՛խ, քո՛ւնդ հանեց քեզ շարունակ,
Պայժարներէս դողացիր գերք մսակոյտ աներակ:

Խոցեց քեզի մինչե՛ւ իսկ, ամե՛ն կծու խօսք ու բառ,
Արշաւներուս ժամանակ նահանջեցիր վատաբա՛ր,
Առանց քեզի ալ կրնամ սիրե՛լ, երգե՛լ, պայժարի՛լ,
Երակներուս մէջ եքէ մնա՛յ արեան մի կաթիլ:

ՎԱԽ ԵՒ ԽԻԶԱ ԽՈՒԹԻՒՆ

Պահ մը վախցա՛յ, սո՛սկացի որ իմ սրտիս անկման հետ
Կ'ըլլամ հողին հաւասա՛ր, որպէ՛ս տապա՛ւն, արահե՛տ,
Կոխկրտելո՛ւ գոր կ'անցնի՛ն մարդիկ փայլով անտարբե՛ր,
Ու կո՛ւլ կուտայ իմ անունն ժամանակը մարդակեր:

Սարսափեցա՛յ որ գուցէ պիտի հեգնե՛ն զիս մարդիկ
Իբրեւ վտիտ մի եղէգ, իբրեւ զինուոր դասալի՛ք,
Որ չ'կրցա՛ւ դիմանալ սրտի նեքքին հարուածի՛ն,
Տապալուեցա՛ւ ինքնափուլ, դարձաւ փռչի հողմացրի՛ւ:

Եւ օգնութեա՛ն կանչելով կամփփիս առիւծն առնակամ
Ելա՛յ դժնէ պայժարի ընդէմ զագի՛ր, նե՛նգ մահուա՛ն,
Զայն պարտութեա՛ն մատնելով ռզի՛ տուի ես կրկին,
Իմ երգերուս դոփիւնով, վերագարքնոյ իմ սրտին:

ՀԱԿԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆ

Մի՛րտ իմ ինչո՞վ բացատրեմ քո ընթացքը կամակոր,
Ես չունեցայ ո՛չ մէկ հաշտ բոսիկ հետդ ու անդո՛րբ,
Միշտ իրարու բաղխեցանք, ընդդիմացա՛ր յա՛ր ինձի,
Ու չ'ապրեցայ ո՛չ մէկ օր առանց վախի, կասկածի:

Կարծես թէ՛ ես չ'ըլլայի քեզի արիւն հայր-այրուդ,
Բաբայսումիդ մի՛շտ գերի, բայց մնացիր միշտ սրդո՛ղ,
Ու գիտէի թէ՛ մի օր յիստի անպայման
Զիս միս միմակ ու անգէն, մարտերու մէջ, կէս մամբան:

Տկարութեամբ քո ներքին, աշտարակ մը գերբ խարխու՛ւլ .
Նպատակիդ չի՛ հասար, ինկար ինքըդ կիսափո՛ւլ,
Զեմ խորտակուած սակայն ես ու կը հանեմ քեզ ոտքի,
Եթէ դառնալ խոստանաս ինձ ուղեկից վեհոգի:

ՄԱՀԱՄԱՐՏ

Եթէ մահը պիտի գայ սարսափ չունիմ ես անկէ,
Մարտի ելայ անոր դէմ, դաշտերու մէջ կրակէ,
Զգեմնեցի զայն միմակ, առանց գէնքի, վահանի,
Մահաստա՛ն բանեց ինձ սրտիս ուժը կենդա՛նի:

Փախուստ տուաւ ան ինձմէ բաղխումէն վերջ վնասկա՛ն,
Ըսաւ. վրէժ կը լուծեմ քեզմէ օր մը անպայմա՛ն,
Եւ այն օրէն կը լարէ ինձ դէմ գաղտնի մի քակարդ .
Թաւալգլո՛ր որ իյնամ անոր մէջը ես՝ հպարտ:

Մահէն երբեք չե՛մ սոսկար, ահա երգիս փաստը գո՛ն,
Հագար մահեր ալ քող գան, ռազմի հնչէ նոր շեփոր,
Պատրաստ պիտի գտնեն զիս . . . կ'իջնեմ նորէն ես կրկէս,
Բայց չ'ըլլայ որ հարուածէ մահը յանկարծ կոնակէս:

ՄԱՀԸ ԹՈՂ ԳԱՅ

Մահը շնորհիք քող չ'րնէ խաղաղութիւնն իր վերջին
իբրեւ օրօ՛ր ծերութեան կամ օգնութեան իմ կանչին ,
Հագա՛ր տեղէս արիւնիմ հագա՛ր վերքով անդարման ,
Տեղի չե՛մ տար ես նորէն ու չեմ ուզեր բալասա՛ն :

Իմ առաջին շո՛ւնչն անգամ ես բռնութեա՛մբ խլեցի
Ու պայքարով սկսայ կեանքը սիրոյ ու հացի ,
Ո՛չ մէկ բոպէ չուզեցի գինադադար , հաշտութիւն ,
Մարտնչումիս մէջն անգամ նահանջներով լի անճոռն :

Մահը ինծի դէմ քող գայ իբրեւ ծանօթ քշմամբ՝ն
Ու քող ռազմով վերջանա՛յ գինաբորբոք ռազմը հին ,
Հիւլէական իբրեւ ռումբ քո՛ղ մահը գայ ահագո՛ւն ,
՛ւ Թող կորնչի՛ մարտին մէջ , ո՛վ որ իյնայ վիրաւո՛ր :

ՍՐՏԻ ՄԱՔԱՌՈՒՄ

Պիտի հետըդ մաֆառի՛մ մինչեւ վերջի՛ն շունչըս գոռ
Դուն երբեմնի սի՛րտ իմ խրո՛խտ, հիմայ անկար, վիրաւո՛ր,
Պիտի հետըդ մաֆառիմ, ուխտադրուծ, դասալի՛ք,
Տուի ովկիա՛նն արիւնիս քեզի ալի՛ք առ ալի՛ք :

Անծայրածիր քեզ տուի՛ր երազներուս շունչը ջերմ
Ու ցանեցի՛ր շուրջդ քո գաղափարի այնքա՛ն սերմ
Կարծելով որ ինծի հետ կը բաբախի՛ս յարատեւ
Ու կը դառնայ ո՛ղջ աշխարհ լուսակարկաչ մի արեւ :

Բայց ուրացար ու մոռցար ամե՛ն մէկ սուրբ խօսք ու բա՛ռ
Փշուեցար զերթ բաժակ սիրո՛ւ, երգով բոցալա՛ռ,
Գիտցի՛ր, գիտցի՛ր սիրտ իմ որ երազներուս մէջ տակաւ
Կարմի՛ր արեան հրդեհ կայ կենսաբաբախ՛ս, ինքնաբաւ :

ԵՐԴՄՆԱԳԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԷՄ

Մեռելներու զարհուրատա՛նջ սեւ աշխարհէն եկայ ես
Մահը այնտեղ յաղթահզօր գինի կ'ըմպէր արփակէ՛գ .
Զգետնած էր զոհերն անթեւ զանոնք գտած անպաշտպա՛ն ,
Մահն աւեր էր քողեր ետին , 'ւ ամայութիւն մի խոպա՛ն :

Կատաղութեա՛մբ բորբոքեցաւ մահը երբ որ տեսաւ զիս ,
Նենգաժպիտ ինձ մօտեցաւ փաթթուեցաւ իմ վըզիս ,
Բարեկամ եմք իրարու հետ , կըմբոստանա՛ս ինչո՞ւ դու
Քե՛զ կանչեցի հոս որպէս հի՛ւր եւ ոչ իբրեւ հաշուետու :

'ւ Յանկարծ խրե՛ց իր դաւանան դաշոյնը սուր կռակէս ,
Ե՛ս ալ ինկայ արիւնահա՛ր , մահը աչքերն իմ փակեց ,
Մնացած էր կաթիլ մ'արբիւն սրտիս ցեղփին մէջ յամառ ,
Ոտփի հանեց ան զիս նորէն ըմբոստութեամբ բռցաւա՛ն :

Համոզուեցաւ մահը դաժան տեղի չե՛մ տար քե՛' իրեն
Ճակատ մակտի ահեղաբա՛ղլս առանց մարտի հրեղէն ,
Եւ սպիտակ դրօշին տակ առաջարկեց հաշտութիւն
Մահը գտաւ որ ինծի դէմ դաւերն եղան ապարդի՛ւն :

Ու կնքեցի զինադադար սեւ մահուան դէմ , դաւալա՛ր ,
Կեանքի մարտին մէջ կը գտնեմք օ՛ր մը դարձեալ մենք զիրար ,
Կ'երդնում ձեզի կ'ոտնակոխե՛մ մահն այս անգամ անպայման
Ճակատ մակտի եքէ կռուի մահը կ'իյնա անդարման . . . :

ԻՐԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄՐՏԻՍ ՄԱՍԻՆ

Գանգատեցա՛յ որքան ալ ես քեզի դէմ անիրա՛ւ,
Սի՛րտ իմ, որքա՛ն ալ զքեզ անարգեցի՛ ինքնաբաւ,
Յոյսորտանալով մ'անմատոյց, գիտեմ, գիտեմ ոճրապա՛րտ
Յանցանորը ին՛քըս եմ՝ երգերուս մէջ դե՛ռ հպա՛րտ :

Ե՛ս էի որ մալեցի՛, հըմըռութեցի՛ քե՛զ անգուր-
Վարդի կոկո՛ն մը իբրեւ, քերթիկներըդ ալ անփո՛յք-
Տուի գացո՛ղ հողմերուն, ու վարուեցայ հետդ մի՛շտ,
Որպէս անպէ՛տ խաղալիք, անմե՛ղ մանկան մ'պէս անվիշտ :

Ու պաշտպանել չուզեցի՛ զքեզ իբրեւ բարեկա՛մ
Ո՛չ մէկ յոյզի դէմ լեզու՛ եւ հալուածի՛ արնաբա՛ւ,
Ու երբեմն խեղդութեա՛մք քեզ հանելով ինձմէ դո՛ւրս
Շարտեցի շեշտակի՛ անհունութեան մէջ անկո՛յծ :

՛ւ Այնքա՛ն պայքար մղեցի Գաղափարի՛ն համար վե՛հ,
Գործածելով քե՛զ իբրեւ զե՛նք ու զրա՛հ եւ հրդե՛հ,
՛ւ Այնքա՛ն արիւն խլեցի՛ քեզմէ այնքա՛ն յորդ արիւն, —
Կը զարմանամ որ ինձ հետ կը բաբախի՛ս տակաւին :

Կը խոստանա՛մ քե՛զ հանդէպ, սի՛րտ իմ, ըլլալ գթառա՛տ,
՛ւ երբ որ քնդա՛ն վերստի՛ն իմ երգերս՝ կենսախա՛յտ,
Նո՛ր մարտերու շեփոքո՛վ, գիտցի՛ր, սի՛րտ իմ, որ արեան
Ամե՛ն զնդիկ դարձեր է հազար մո՛ր սիրտ ու վահա՛ն :

ԵՍ ԱՅՆ ԱՏԵՆ ԿԸ ՄԵՌՆԻՄ

Եթէ պահ մը կարենամ զգալ խաղա՛ղ, անվրդով,
Ովկիանոսի մը պէս լա՛յն չի՛ յուզէ զայն ո՛չ մէկ հով,
Ո՛չ մէկ մրրիկ ու շարժում, ցասումն անգամ երկինքի,
Զ՛կարենայ զայն սարսել, մղել յոյզի ու կրքի:

Սիրտը մնալ անհաղո՛րդ եթէ պահ մը կարենայ
Կապոյտներուն հեռաւո՛ր եւ աստղերուն հոգեհմայ,
Զ՛գգա՛յ ե՛րգը գեփիւռին եւ հպումը մատներուն
Ինծի ծանօթ ու փաղցրիկ, սարսուռն անոնց մեղրանո՛ւն:

Եթէ պահ մը դադարի բաբայսե՛լէ ան գուարբ
Խոստումներու պատրանքով կամ երգերով փաղցրախա՛յտ,
Մնայ նոյնիսկ անտարբեր սիրոյ ձայնին մտերիմ,
Գիտցի՛ր, գիտցի՛ր սիրտ իմ որ ես այն ատեն կը մեռնի՛մ . . . :

Ո՛Ջ ՄԷԿ ԶԼՋՈՒՄ

Զուռնիմ ոչ մէկ զղջում, ցաւ եթէ բոկոտն մնացի
Ու զլացան ինձ հագուստ, կարօտ պատառ մ՛ալ հացի,
Կեանքի ահեղ մարտին մէջ դիրքս մնաց միշտ քիթալս
Թշնամիի գնդակին, կրակներու ապերա՛յտ:

Զեմ զղջացած ես երբեք եթէ նոյնիսկ դարձայ գոհ
Բարեկամի սուտ խօսքին ու կիրքերու հոգեխռով,
Քանզի գիտեմ քէ ուղիս մնաց անթեք ու շիտակ
Անդունդներու մէջ քեկուզ օր մը իյնամ անյատակ:

Արիւնեցայ քիչ առ քիչ, մեռայ եթէ ամե՛ն օր
Այդարուքեան համար վեհ, Գալիֆներու փառաւոր,
Կը նուիրեմ ե՛ս կրկին արիւնլուայ սիրտս խո՛ց
Ու չե՛ք լսեր զղջումի ո՛չ մէկ հառաչ, ոչ մէկ կոծ:

ԵՐԱԽՏԻՔ ՍՐՏԻՍ

Երախտապարտ եմ քեզի, սիրտ իմ արի ու յոխորտ,
կը բարախի՜ս վերստին լանկումէդ վերջ արնաշո՛րդ,
Հագա՛ր անգամ գղջացի, շարտելուն քեզի դէմ,
Կարծեցի որ չի լսուի պիտի երգդ ալ երբէ՛ք,

Քո յաղթական երգդ գոռ մըրիկներով բոցաշէկ :
Իբրեւ ցասում ու բողոք, իբրեւ անէ՛ծք քալածադէմ,
Ամեն կծու խօսք ու բառ, ուրացումի ամեն շէ՛շտ
Երբոր ինկար վիրաւո՛ր իբրեւ դժբաղդ մի գաւեշտ :

Հիմա կ'զգամ քէ կրկի՛ն կը հաւաքուի մէջըդ քո՛ւ
Ուժի ամեն մէկ բըջիջ ովկիան մ'իբրեւ ահարկո՛ւ
Ու վերստին կը շաչէ երակներուն մոգական
Մահակործան նիւթը յո՛րդ ցնծութիւնով յաղթական :

Գիտեմ, գիտեմ, հաւատա՛ մշտաբարախ սիրտ իմ գո՛ւ
Առանց քեզի չեմ ապրիր, նոյնիսկ ըլլաւ վիրաւոք,
Քո առնական ձայնդ է որ անսպարտելի ու արի
Պիտի մղե գիս նորէն արնաշաղալս պայքարի :

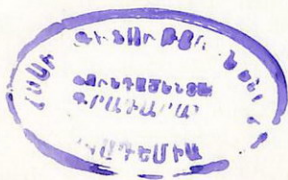
ԽՈՍՏՈՎԱՆԷ ՍԻՐՏ ԻՄ

Սի՛րտ իմ տրտում, միամիտ, մանկաբաբայս իմ ընկեր
Ըսե՛ ինձի ե՞րբ պիտի զգաստանաս ու խոհո՛ւն
Փորձառութեամբ զինուած ա՛լ պիտի դառնաս աննկո՛ւն,
Անխոցե՛լի մի քիւրայս — ըսե՛ սի՛րտ իմ բոցաւե՛ր:

Պիտի դադրիս ե՞րբ, ըսե՛, ուղիներու մէջ տժգո՛յն
Թիթեռնիկներ փնտռելէ, կամ վարդերու դողացո՛ղ
Շուէրերուն հետ խաղալէ, սի՛րտ իմ երկնի ամեն շող
Պիտի դադրի քովել քեզ փոքրիկ մանկան մի հանգոյն:

Ալ պիտի ե՞րբ հասուննաս, խոստովանե՛ սի՛րտ իմ ինձ
Ու հասկնաս քե՛՛ լուսեղ ամպերու մէջ քնքշալսա՛ւ,
Երագներըդ չե՛ս գտներ, երագներդ դուն բնա՛ւ,
Սիրես հողը աւե՛լի, բայց արեւին սրտակի՛ց:

Խոստովանք մ՛ալ վերջին, ըսե՛ պիտի քե՛ դադրի՛ս,
Սիրոյ սարսո՛ւն զգալէ — միշտ ինքզինքդ խաբելով
Պատրանքներ՝ով կուսագեղ — երբ մօտեմա լուսաքո՛ւվ
Սէրը քննո՛յ՞ կրկին քե՛զ իր քեւերով վարդահի՛ւս:

ՊՈՒԷՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑՈՒՄ

Զե՛մ գիտեր քե՛տ ապրած է ուրիշ պուէ՛տ մ'ինձի պէս,
Որուն սի՛րտն է ցանկութե՛ր մահանիրա՛ն քա՛րք մ'անտես,
Հեգնե՛ր մա՛հը որ այսպէս, մա՛հը դողա՛յ որ անոր
Հրդեհաշո՛ւնչ երգերէն, մահը սմֆի կամակոր :

Կարծելով որ կատակ մ է իր անդարմա՛ն սրտին խո՛ց,
Աստուածներուն հետ պարէ՛, գինի խմէ հետն անոց,
Եւ աստղէ՛ ա՛ստղ սաւառնի, մրրիկներո՛ւն հետ խաղայ
Կ իր հոգիին խնդուքեամք տիեզե՛րքը ողջ դողայ :

Կարծելով որ ո՛չ մէկ բան պատահած է իր սրտին,
Նոյն աւիւնով ումբաշա՛չ, խիզախութեամբ վերստի՛ն
Գաղափարի մարտին մէջ նետուի ժպտո՛ւն ու վստահ,
Գիտնալով որ չի՛ կրնար սպաննել զինք մոյն ի՛սկ մահ :

ՀԱՅՈՆՆԻՔ ԻՄ ՔԵԶ

Իբրեւ ապերախտ պուէտ երագող կրնան վրիպիլ
Յուշերէս վարդէ տնակս ծնած անո՛ւշ, լուսածիլ,
Մանկութեան աղօտ համբաները գի՛րկ, ամեն ճիշ ու խաղ
Առաջին սիրոյ կայծերը մոյնիսկ փրդովի՛չ, խաղաղ :

Ու լի է գուցէ ժամանակն ինձմէ ամե՛ն բնօրշ վայր .
Մտերիմ ընկեր, գաղտնիքնե՛ր անքի՛ւ, խոստումներ ալ վա՛ռ,
Երագներ անհուն եւ հե՛հեաքային աստղերու ծորուն
Փափսուքն ինձի — զիս կեանքին գողող ամե՛ն կապ քրթաւն :

Կրնամ մինչեւ իսկ երբե՛ք չի՛ յիշել կարք մայրական,
Ըմպեցի մեղրիկ գոր պոէտական ծարաւով լալկան,
Աղբիւրը կեանքիս երկինքն ու երկիր կրնամ մոռանալ,
Բայց չեմ կարող վե՛հ հայրենիք իմ քե՛զ երբե՛ք ուրանալ :

ԿՈՒՋԷԻ ԳՐԵԼ

Կուգէի գրել այնպիսի շքեղ, վսեմ մի փերթուած,
Որ ինձ նախանձէր երկնի մէջ նոյնիսկ մի պոէտ Աստուած,
Գրել մի պոէմ այնպիսի շունչով ցնցո՛ղ ու հսկա՛յ
Որմէ սարսռայ անցնող ամեն դար Գալիֆ – Ապագայ :

Գրել մի պոէմ, որուն մէջ եռայ ամեն կէտ ու բառ,
Սրտիս մըրիկով, սրտիս յոյգերով դարձած խելագա՛ր,
Ալի՛ք առ ալի՛ք վագէ որուն մէջ արիւնը յորդո՛ղ
Բարի հոգիիս եւ յուգուի անկէ ամե՛ն մէկ փերթո՛ղ :

Ու երբ որ կարդայ ժողովուրդն ինձ լեզուիս ծանօթ,
Խնդա՛յ ու պարէ՛, պայփարի, գոհէ անո՛ւշ, արեւոտ
Օրերու համար, որոնք պիտի գա՛ն, գիտեմ պիտի գա՛ն
Իբրեւ օրհնութիւն, մեծ եղբայրութեան օրօ՛ր գգուական :

Կուգէի գրել այնպի՛սի պոէմ մշտաբուլիս, հզօր,
Մխացող որպէս հրաբուլս բոցէ անվե՛րջ, ահաւո՛ր,
Որուն մէջ սիրտս որպէս նորագիւտ ռումբ հիւլէական,
Մարդկութեան սիրով պայքէր դարէ՛դ դար, անվե՛րջ, յաւիտեա՛ն :

ԱՐԵՒ ՈՒ ՕՐ

Մեր արեւն է բաղդին ձեռքով երկինք նետուած բոցէ գնդակ ,
կը գլանայ լոյսը ոմանց , կ'ըլլայ ոմանց յոյսի փեքակ ,
Ու կ'ողողէ տունն ու այգի՛ն անբարեխիղն շատ քիչերուն ,
Ինչ որ մնաց կաթի՛լ , կաթի՛լ կուտայ որպէս ողորմութիւն :

Ձեր արեւն է ոսկեշառա՛լլ լոյսի աղբի՛ւր , անմա՛ր փարոս ,
Զոր վառեցիք գալիքներու նամբուն վրայ առատահո՛ւս ,
Նոյն ջերմութեամբ ան կը շոյէ՛ , կը համբուրէ նոյն շրքներո՛ւլ ,
Ամե՛ն մսկոտ հոգի ու միս , ամե՛ն ծաղիկ եւ հունտ ու հով :

Ու կը բացուի սե՛ւ օրը մեր իբրեւ պատա՛նք ու ցուրտ դագաղ ,
Անյուսութեա՛ն , սպասումի ու գրկանքի երա՛զ մը պաղ ,
Խոստում չունի՛ մեր օրը սեւ վարձատրութեա՛ն կամ խնդութեան
Կուգայ իբրեւ մա՛հ , պատուհաս , կը ձգէ մեզ անօրեւա՛ն

Ձեր օրը նոր մօրկան ժպի՛տ , սիրոյ երգ է , համանուա՛գ ,
Յոյս ու օրօ՛ր արեւածոր , հաց ու գինի եւ գուրգուրա՛նք ,
Երջանկութեան ջրվէժ է յո՛րդ , ձեր օրը նոր լուսածածա՛ն ,
Եւ անգիշեր խինդ ու հեշտա՛նք վրան կապո՛ւյտ ու ծիածա՛ն :

ԵՐՆԷԿ ԶԵԶԻ ՊՈԷՏՆԵՐ

Ո՛վ հայրենի պոէտներ պերմաբարբա՛ռ ու խրոխտ ,
Դուք որ կ'երգէի մեր երկրի երգերն արո՛ւ , անյողդո՛ղդ ,
Երնէ՛կ կուտամ ես ձեզի փանզի ազատ կը շնչէ՛ք ,
Արեւն ոսկի լիաքո՛ք — դուք այլեւս ստրուկ չէ՛ք :

Զեր երգերուն մէջ հզօ՛ր կա՛յ պողպատէ կա՛մբը գոռ
Սքալինեան մե՛ծ դարուն , բանականերուն յաղթագօր ,
Դուք նահանջել չէ՛ք գիտեր ու միշտ առա՛ջ կ'ընքանաք
Դէպի անշե՛ղ ապագան , յաղթանակէ յաղթանակ :

Զեր երգերուն մէջ աղւո՛ր արեւներ կան ոսկեշո՛ղ
Երագնե՛ր կան հուրհրան ու տեսիլքներ նո՛ր բացող ,
Արշալոյսներ խնդութեան , գոր շահեցաք ձե՛ր կարմի՛ր
Արեան առատ նուէրով , խիզախութեամբ եւ անծիր :

Երնէ՛կ կուտամ ես ձեզի , ո՛վ եղբայրներ լուսատու ,
Եղաք արդար ժառանգորդ այս օրերուն վեհ , հատո՛ւ
Վարձատրութիւն իբրեւ ձեզ տուաւ ձեզի կեանքը նոր
Ե՛ւ յաղթանակ ե՛ւ դափնի , երջանկութիւն եւ անդորր :

ՔԵԶԻ ՆԵՏ

Հայրենիք իմ եթէ կամ ու կը շնչեմ ես այսօր
Պատճառն այն է որ դուն կաս ու քո շունչըդ է ներգործ
Զիս կը պահէ կենդանի, կը բաբախիս մէջըս դուն,
Ու կ'ունանամ ես քեզմով եւ կը նայիմ վա՛ռ, հեռուն :

Մասնկըդ եմ անբաժան քեզմէ բռնի փրցուած,
Քեզմէ հեռու՝ քեզի հետ, քեզմով միայն միշտ առկայծ,
Հիգեբուդ հետ մաքառող, լոյս օրերուդ հետ արբշի՛ռ,
Քեզմով միայն յար հպարտ, հերոսաշունչ իմ երկիր :

Քեզ հետ նո՛յնն եմ ուրեմն, հոգիս քեզմէ անանջա՛տ,
Ու կը աննչնամ մե՛ջըդ զիս, քեզի իբրեւ հարգա՛տ,
Քեզմով միայն կատարեա՛լ, միայն քեզմով յաղքակա՛ն
Նորանանաչ ազնի՛ւ մայր, նոր օրերու Հայաստա՛ն :

ՆԱՅՐԵՆԻՔԻ ԿԱՐՕՏ

Աղօթեցի՛ր արեւին, որ պո՛տին այս օտար
Քիչ մը ծիծա՛ղ, խնդուքի՛ւն ու ջերմութիւն մի քիչ տար,
Քիչ մը գգուանի՛ք ու համբոյր, նառագա՛յրք մը գոնէ լոկ . . .
Ամպի մ ետին պահուեցաւ, մնաց մքի՛ն ու անհոգ :

Երբ աչքերս յառեցի լուսապայծա՛ռ երկինքին,
Աստղերն ամեն վար ինկա՛ն, նուաղեցան տենդագին,
Մուրացկի մ'պէս փաղեցի ամեն ծաղիկ ու կոկոն,
Նուագեցի գողութեամբ ամեն փնար, երգեհոն :

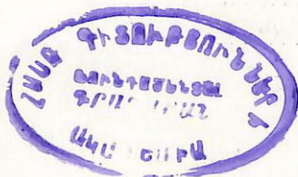
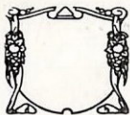
Փակուած գտայ ամե՛ն դուռ երկինքներու տակ օտար,
Վախով, դողով փաղեցի՛ աքաղաղա՛ն ու վտար .
Ափ մ'հողն անգամ զլացան՝ օրերէս վերջ արհաւրո՛տ,
Երբ աչքերս փակուեցան, հայրենի՛ք իմ քեզ կարօ՛տ :

ՄԱՂԷ ԽՆԴՐԱՆՔ

Գաղտագողի պիտի գա՛ս, գիտեմ օր մը անշշո՛ւկ,
իբրեւ երա՛գ մ'ահարկու եւ այցելու մահաշուֆ,
ինձմէ պիտի պահանջես ամեն հաշիւ, առնելիֆ,
Տոկոսովը միասին, որ չունենամ ալ տալիֆ:

Գիտեմ օր մը պիտի գաս, ֆանգի ի՛նչ որ ունիմ ես,
Քու շնորհիւ շահեցայ ու կը պարտիմ յաւէ՛տ ֆե՛գ,
Պո՛ւտ մը գինին ֆաղցրահամ — բաժակն անգամ դիւրաբե՛կ —
Փռլս առնելով ըմպեցի՛ր, կուլ չ'տուի գայն երբ՛էֆ:

Ժամադրութիւն ունիմ հի՛ն ու պիտի գաս անպայմա՛ն,
Վերջի՛ն հաշուի նստելու ու փակելու ամե՛ն բան,
Բայց կ'աղաչեմ ֆե՛գ ով մահ, իբրեւ կտա՛կ գոնէ քո՛ղ
Գալիֆներուն է՛ջ մը լոկ, ինձմէ է՛ջ մը ոսկետող . . . :

Յառաջաբան	3-4
Սիրտ իմ ինչո՞ւ Լփեցիր	5
Բժշկական Հրահանգ	6
Խոստում Հայրենիքիս	7
Պայքար Սրտիս Հետ	8
Բողոք	9
Վախ եւ Խիզախութիւն	9
Հակընդդիմութիւն	10
Մահամարտ	10
Մահը Թող Գայ	11
Սրտի Մահառում	12
Երդմնագիր Մահուան Դէմ	13
Իրաւեստութիւն Սրտիս Մասին	14
Ես Այն Ատեն Կը Մեռնիմ	15
Ո՛չ Մէկ Զոյջում	15
Երախտիք Սրտիս	16
Խոստովանէ Սիրտ իմ	17
Պուէտական Հարցում	18
Հայրենիք իմ Քեզ	18
Կուգէի Գրել	19
Արեւ Ու Օր	20
Երնէկ Զեզի Պուէտներ	21
Քեզի Հետ	22
Հայրենիքի Կարօտ	22
Մահէն Խնդրանք	23

[604]

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220027288

A $\frac{\text{II}}{27288}$